● MEDVOJNI KOMUNISTI PRIPOVEDUJEJO

VČASIH IN DANES

»Petnajstega avgusta 1941 mi je Jože Jager iz Dobrunj rekel, naj zvečer pridem k Polončevemu Francetu na sestanek. Ker sem bil vodja mladine v našem kraju, sem mislil, da se bomo tudi tokrat dogovorili za kakšno akcijo. Zelo pa sem bil presenečen, ko sem na sestanku zagledal neznane ljudi, za katere sem šele kasneje zvedel, da so člani partije. Še bolj pa sem bil presenečen, ko so mi povedali, da sem tudi jaz sprejet v partijo.«

Tako se trenutkov sprejema v komunistično partijo spominja Alojz Trtnik iz Zadvora. Največkrat te spomine obnavlja takrat, kadar se pogovarja z mladimi. »Kako smo tistikrat delali!« pove še danes z navdušenjem v glasu. »Bili smo tako rekoč še otroci, pa že razredno usmerjeni. Morda celo nevede in nehote, saj sem se že kot osemnajstletni fant, pa tudi že prej, veliko družil s komunisti, ki so delali in živeli v Zadvoru. Tu so bili Jože Moškrič, Tone Trtnik, Jernej Gašperšič, pa Stane Keber in drugi. V tej družbi smo mi mladi rasli in oni so nam bili za zgled. Moj odnos do življenja in sveta nikoli ne bi bil takšen, kot je, če se ne bi družil z njimi. Na vse nas so v tistih dneh imeli veliko vpliva.«

Osemnajstleten je marca 1941 organiziral stavko v Žimi. Lastnik podjetja je bil takrat Milan Jager. Delo v Žimi je bilo umazano in težko. Pozimi so morali prati in prebirati žimo v mrzli vodi, in to kar na prostem. Takrat se je spomnil stavke vevških papirničarjev, ki je bila nekaj let pred tem, in vprašal se je: Zakaj se ne bi uprli tudi mi? No, zdržali so le štiri dni. Potem pa so tisti, od katerih je največ pričakoval, ponovno prišli na delo. On pa je takrat seveda odšel iz podjetja.

Čeprav je bil kmečki fant, je odraščal z delavskimi otroki. Hodil je z njimi na izlete v bližnjo okolico in bil zraven pri vseh dejavnostih v Zadvoru in okolici. »Dvanajstega ali trinajstega julija,« je pripovedoval, »naj bi mi mladi odnesli orožje iz vasi v gozd. V hribu pa naj bi se takrat zbrali tudi tisti, ki so hoteli v partizane. Toda ta večer se to ni zgodilo, ker so Italijani pripravili racijo in lovili komuniste ter druge napredne ljudi. Zjutraj, ko se je vse skupaj pomirilo, pa smo bili spet v gozdu. Jože Moškrič je tam določil tiste, ki naj bi z njim odšli na Molnik. Pavle Jeriha in jaz sva hotela zvedeti, kam gredo. Zato sva jim sledila skoraj do njihovega prvega taborišča. Noč sva prespala na prostem. Zjutraj naju je našel Trškanov Tone in nama rekel: Le pojdita domov, vaju bodo že poklicali, kadar bo treba!«

Alojz Trtnik

Lojze Trtnik te spomine včasih pripoveduje tudi svojim, zdaj že odraslim otrokom. Ti mu na to največkrat odgovarjajo takole: »Oče, saj ti verjamemo. Ampak veš, takrat je bilo tako, zdaj pa je drugače.«

»Takrat so komunisti znali nas mlade res pritegniti k svojim dejavnostim,« ugotavlja Lojze Trtnik. »Na primer, v Zadvoru sem bil zadolžen, da organiziram nogometno društvo. Nismo imeli ne prostora in ne žoge. Toda Jože Moškrič in Tone Trtnik sta vedela, kako in kaj je treba. V našo družčino so začeli zahajati fantje iz najbolj verskih družin v vasi. Vsi ti so kasneje odšli v partizane. Pa saj tudi danes nudimo mladini marsikaj. Toda tega, kar jim ponujamo, dostikrat nočejo. Hočejo nekaj drugega. Ne vem, kaj bi bilo. Mi smo bili presrečni, če smo se lahko usedli na kolo. Toda danes — je kdo zaradi tega srečen?«

Besedilo in slika: D. J.

V SPOMIN

V slovo od Antona Ferjančiča

DRAGI TONE!

Težko si bil bolan. Vedeli smo to. Te občasno obiskovali, nismo pa niti slutili, da se Ti iztekajo zadnji dnevi življenja. Tiho si odšel od nas, kot je bilo tiho Tvoje življenje. Nisi se poslovil od svojih dragih, saj je le delček sekunde ustavil Tvoje dobro in plemenito, vendar bolno srce. Vest, da Te ni in Te nikoli več ne bo, je žalostno odjeknila med nami. Povsod si imel mnogo iskrenih prijateljev in znancev. Tvoja osebnost je izžarevala samo dobroto, prisrčnost in iskrenost. Vsakomur si bil pripravljen pomagati, mu svetovati in deliti njegove tegobe. Nikoli pa nisi pripovedoval o svojih težavah. Bil si poln optimizma in vere v življenje, delo od jutra do večera je bila Tvoja uteha. Prav zaradi teh Tvojih odlik smo Te imeli zelo radi.

Primorsko mesto Ajdovščina je bil Tvoj rojstni kraj. Odraščal si v številni delavski družini. Okusil si grenkobo siromaštva, trdo življenje delavskega otroka. Ko so v Ajdovščini prevzeli italijanski fašisti vso oblast in začeli preganjati zavedne Slovence, si l. 1934 odšel v matično domovino. Naselil si se v Mostah in se najprej zaposlil v zidarskem podjetju, po dveletnem trdem delu pa si prevzel delo šoferja pri takratnem SALUSU v Ljubljani.

Italijanski fašisti pa so l. 1941 zasedli Ljubljano. Kapitulacija Te ni presenetila, bil si pripravljen in trdno odločen, da se boš bojeval proti nasilju, za pravice in enakopravnost malega slovenskega naroda. Skupaj z ženo si se takoj vključil v delo OF na terenu, in sicer v uličnem in kvartnem odboru Moste-Selo. V vajinem domu so se zbirali predvojni revolucionarji, aktivisti in ilegalci, katerim sta nudila zavetje. Tudi na svojem delovnem mestu si bil pravi aktivist. Podjetje SALUS je trgovalo z zdravili, sanitetnim materialom in zdravniškimi inštrumenti, katere si s kamionom prevažal prav Ti. Dobro si vedel,

kako prepotreben je ta material za naše partizane. Brez strahu in misli na posledice si postopoma jemal iz pošiljk razna zdravila, tablete, dvakrat celo komplete zdravniških inštrumentov. Vse to je nato Tvoja žena odpravljala v partizane. Tvoja pomoč, dragi Tone, je mnogim borcem pripomogla, da so dočakali svobodo. Hvala Ti zanjo!

V svojem nenehnem delovanju si tudi Ti dočakal svobodo. Domovina je ovrednotila Tvoje delo, odlikovala Te je z medaljo zaslug za narod. Z delom nisi prenehal, vključil si se v aktivno delo na terenu, pomagal pa si tudi pri obnovi porušene domovine. Ostal si pravi aktivist, bil si povsod, kjer si bil potreben. Mesto si našel tudi v naši KO ZB, kjer si bil med drugim praporščak. In ta naš prapor, ki si ga tolikokrat nosil po veselih in žalostnih krajih, se bo danes poslednjič poklonil Tvojemu spominu.

Kot plemenit človek si bil dober mož in skrben oče. Tvoj napredni duh se je odrazil pri vzgoji tvojih hčerk. Njuni družini nadaljujeta Tvoje ideje — vsi so člani ZK.

Poslavljamo se. Naše vrste, vrste borcev, so zopet zredčene. Vedi, dragi Tone, da Te bomo pogrešali. Tvoje tovarištvo, dobrota in toplina nam bodo vedno ostali v spominu.

Poslavljam se od Tebe v imenu KO ZB Moste. Počivaj mirno in odpočij se v lepi slovenski zemlji! *J. S.*

● KULTURA ● KULTURA ● KULTURA ● KULTURA ● KULTURA ● KULTURA ●

Poznavalcem starega slovenskega izrazoslovja

Na inštitutu za oblikovanje pri univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani pripravljao izdajo knjige o slovenskem ljudskem stavbarstvu. Sprva so nameravali zbirati podatek le o kozolcih in tako so KS naprosili — in dobili — od poznavalcev želene podatke. Vendar so izdajatelji ob obisku poznavalcev spoznali, da bi bilo škoda v knjigo uvrstiti le zanimivosti o kozolcih. Tako ponovno naprošajo KS, naj le-te prek krajanov zbirajo podatke, a tokrat tiste, ki se nanašajo na drugo lesno stavbarstvo: lesene hiše, lesena ostrešja, hleve, čebeljnjake, orodja za obdelavo lesa in krovstvo.

Knjiga naj bi prikazala razvoj uporabe lesa v stavbarstvu in njegove obdelave od davnine do danes. Ker pa je les neobstojen in ga je treba zato vzdrževati, kondstrukcije pa obnavljati in spreminjati, prav starih zgradb in orodij ni moč najti. In prav v tem je smisel zbiranja starih besed pri krajanih, ki so prav gotovo njihovi najboljši poznavalci. V starem izrazoslovju se namreč, veliko bolj kot v neobstojnem materialu, ohranja spomin na nekdanje oblike in konstrukcije.

Inštitut bo pripravil tudi vprašalnik z risbami različnih oblik kozolcev, ostrešij. Poslal ga bo tesarjem, krovcem in drugim poznavalcem ljudske tehnične kulture. Ker tako tesarsko kot kovaško znanje hitro tone v pozabo, bo izdana knjiga skušala poznejšim rodovom del tega ohraniti v pisni obliki.

Torej — poznavalci tovrstne kulture: javite se na sedežu vaše krajevne skupnosti. Hvaležni vam bodo za vašo veliko pomoč. Podatke bo zbirala vsaka krajevna skupnost posebej.

JD

V aprilu pričetek gradnje

Z gradnjo doma za ostarele občane v Mostah bi morali pričeti že decembra lani, po zdajšnjih predvidevanjih pa naj bi lopate zasadili v aprilu letos. Tehnični pregled doma je predviden v novembru 1981. leta.

Vzrokov za zakasnitev gradnje je več. Predvsem je zelo dolgo potekalo potrjevanje urbanistične dokumentacije, kajti prvotno je bilo domenjeno, da bo dom stal na Fužinah. Kasneje so kot najprimernejše mesto izbrali prostor ob sotočju Ljubljanice in Gruberjevega kanala. Več zapletov je bilo tudi okoli kvadrature prostorov, ki so bili glede na normative nekoliko preveliki. Tudi projektanta so izbirali precej dolgo. Na natečaj so se namreč prijavili štiri projektantske organizacije, najugodnejša pa je bila ponudba zavoda za urbanizem Bled. Tako je bila pogodba o izdelavi tehnične dokumentacije sklenjena šele maja lani, v poletnih mesecih pa je vsa stvar zastala. Lokacijska odločba je bila zato izdana šele decembra lani.

Gradnja doma bo predvidoma stala 143 milijonov 932.566 dinarjev. V tem znesku je že upoštevana tudi 22-odstotna podražitev gradnje.

Potrebni denar bodo prispevale skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS (42,5 odstotka od vrednosti naložbe), stanovanjska skupnost občine in mesta Ljubljane (24,8 odstotkov), 32,7 odstotkov denarja pa bo iz sredstev 1. samoprispevka.

Dom za ostarele občane bo imel 727.210 kvadratnih metov koristne površine. Bivalnim prostorom je namenjeno 53 odstotkov, balkonom 7 in drugim prostorom 40 odstotkov.

V domu bo 157 enoposteljnih in dvoposteljnih sob z 204 posteljami. V kuhinji bodo lahko pripravili 450 kosil naenkrat, restavracija pa bo imela 148 sedežev.

D. J.

VESTI IZ KULTURE

● Prireditve za dan žena

V okviru kulturne akcije in v počastitev dneva žena so 9. marca v Javoru nastopili solisti ljubljanske opere, učenci OŠ Javor in glasbene šole Polje.

Po uvodnih besedah predsednika KUD Javor Antona Jančarja so se pred nabito polno dvorano najprej predstavili učenci osnovne šole z recitacijami in pesmimi. Spored sta prijetno popestrili kitaristki glasbene šole Polje.

V drugem delu programa so Javorčani lahko prisluhnili solistom ljubljanske opere Sonji Hočevar ter Stanetu in Rajku Koritniku. Naši priznani umetniki so ob spremljavi prof. Srečka Piškurja najprej zapeli nekaj samospevov in narodnih pesmi, nato pa so se predstavili občinstvu z odlomki in arijami iz popularnih oper Faust, Traviata, Rigoletto in La Boheme.

Poslušalci so vse nastopajoče nagradili z burnimi aplavzi ter z željo po ponovnem snidenju.

Tudi v Križevski vasi so ob dnevu žena organizirali kulturno prireditev in povabili v goste Koroški akademski oktet. Ob prisrčnem nastopu najmlajših krajanov so člani okteta popeljali poslušalce skozi bogato zakladnico jugoslovanske in slovenske, zlasti koroške pesmi, po kateri nosi oktet tudi ime, ter s svojim petjem navdušili vse prisotne.

V Besnici so ob dnevu žena povabili v svojo sredo gledališko skupino KUD Anton Mehle Senožeti, ki se je krajanom predstavila z Aleševčevo enodejanko Podlaga zakonske sreče.

Na Prežganju so člani igralske skupine iz Šentjakoba ob Savi ob dnevu žena uprizorili igro Romana Novellija Ptice selivke.

V petek 7. marca je bila v sejni dvorani občinske skupščine slavnostna proslava v počastitev dneva žena, na kateri je navzočim spregovoril predsednik občinske skupščine Marjan Moškrič. V prijetno zaokorženem in pestrem kulturno-umetniškem programu so sodelovali okteť železniške postaje Moste, recitatorja VI. gimnazije Moste, učenci OŠ Leopolda Mačka-Boruta in Glasbena šola Moste.

M. S.

Uspel nastop otroškega zbora in malega simfoničnega orkestra

●

Na glasbeni šoli v Mostah so bile v počastitev dneva žena kar tri prireditve.

Na prvi so nastopili učenci iz glasbenih pripravnic in instrumentalni solisti vseh oddelkov. Pevske skupine je pripravila in vodila Marija Urbančič, ki je tudi skrbno izbrala program. Otroci so se sami spremljali z Orffovimi inštrumenti, nekaj pesmi so zapeli s klavirjem, poslušalci pa so najlepše sprejeli Brahmsovo Uspavanko v izvedbi otroškega zbora in malega simfoničnega orkestra. Tega vodi Hevin Jakončič in pomeni prijetno novost na glasbeni šoli. Učenci v njem radi igrajo, že lani so nastopili na radiu in televiziji in imajo podobne načrte tudi letos. Sicer pa šola usmerja nadarjene učence na pouk godal, ki bi bila temelj nastajajočega šolskega simfoničnega ansambla.

Milka Turk: Portreti — študije

Druga prireditev na glasbeni šoli je bila razstava portretov, krajin in tihožitij slikarke Milke Turk, članice likovne sekcije KUD Vide Pregarc in učiteljice kitare na glasbeni šoli. Razstava je plod njenega dela zadnjih dveh let v akvarelni tehniki in svinčniku, zraven pa je razstavila že nekaj grafik. Milka Turk je že kot šolarka razstavljala v Kranju in kasneje v različnih krajih Gorenjske, se vključevala v likovne skupine, obiskovala slikarske tečaje in se učila. Zraven redne učiteljske zaposlitve in družinskih obveznostih študira tudi na likovnem oddelku pedagoške akademije. Sama pravi, da je pred njo še mnogo dela in načrtov: rada bi se posvetila študijskemu načinu risanja portretov, izpopolnila svojo akvarelno tehniko in se lotila monotipije. Kritiki so ji bili doslej naklonjeni, o njej so zapisali, da slika svoje domače okolje in ljudi s prisrčno toplino in nam odkriva pozabljeni svet otroških let.

Kot zanimivost zapišimo, da je slikarka ob otvoritvi svoje razstave sama zaigrala na kitaro nekaj dovolj zahtevnih kitarskih skladb. Želimo ji dovolj moči za napredek in uspeh na slikarskem in glasbenem področju.

Tretja prireditev glasbene šole je bila 7. marca, ko so glasbeno šolo obiskali učenci in učitelji glasbene šole Blagoje Bersa iz Zagreba. Čeprav je bilo gostov malo, smo imeli kaj slišati. Sicer smo vedeli, da veliko znajo in dobro igrajo, a njihov nastop je presegel vsa naša pričakovanja. Pianistka Alida Poljak je zaigrala težak program, s katerim bo tekmovala na republiškem tekmovanju v Sisku. Pokazala je odlično tehniko, muzikalnost in spominsko zanesljivost. Enakovredna sta ji bila čelist August Mršić in violinist Mario Korunić, s prav tako zahtevnimi skladbami in odlično izvedbo.

Vsi trije so navdušili gledalce in jim pripravili lepo glasbeno uro. Upamo, da niso bili zadnjikrat pri nas. Poglobitev aktivov med obema šolama bi prav gotovo prinesla osvežitev in nove pobude v vsakdanje šolsko delo. Naj pripomnimo, še to, da so prvi del programa izvedli domači učenci: violinistka Polona Češarek, čelist Semjon Ilić, blokflavtistke Irena Carman, Tanja Grčar in Natalija Hrastnik in pianistka Liljana Žnidaršič.

N. J.

Klaviristka Alida Poljak iz Zagreba

ZDRAVSTVO ● ZDRAVSTVO ● ZDRAVSTVO ● ZDRAVSTVO

Tekmujmo v umivanju zob

Morda se spominjate, da je bila pred časom v naši rubriki natisnjena prošnja vsem, ki bi s predlogi popestrili in olajšali često odvečno vsakodnevno obveznost umivanja zob. Tiho sem upala, da bo našla odmev. Žal je ostalo le pri prošnji.

Neredno in nepravilno umivanje zob spravlja zobozdravstvene delavce v slabo voljo. Zato smo letos na OŠ Ketteja in Murna pričeli z akcijo, za katero se lahko pohvalimo, da je pionirska — vsaj vemo ne, da-bi kje pri nas izvajali kaj podobnega. Ker sta o našem tekmovanju pisala že Ljubljanski dnevnik in Ciciban in ker je bilo o njem slišati tudi na valovih radia Glas Ljubljane, menimo, da bi bilo mačehovsko do naše ožje skupnosti, če ji ne bi povedali, za kaj gre.

Učenci vseh razredov OŠ Ketteja in Murna že nekaj časa tekmujejo v umivanju zob. Njihovo prizadevnost testiramo s tabletkami, ki nam jih je poklonila tovarna Krka. Rezultate nenapovedanih pregledov pred začetkom pouka dopoldne in popoldne vpisujemo v posebno tabelo. Tovarna Krka in Lek, pri katerih smo naleteli na živo zanimanje in posluh, bosta ob koncu šolskega leta nagradili najprizadevnejše razrede.

Upamo, da bo tekmovanje postalo pri nas tradicija. Vsi vemo, da je tekmovalni duh pri otrocih dobro razvit. Če ga znamo izkoristiti za prave smotre, potem je cilj dosežen. Mar si ne želimo vsi po vrsti, da bi si naši otroci umivali zobe brez odpora in opozarjanj!

Ob vsem povedanem pa ne smemo mimo ugotovitev, da je tekmovanje deležno tako moralne podpore s strani vodstva šole kot še pomembnejše praktične pomoči vseh tovarišic in tovarišev, ki na šoli uče. Predobro se zavedamo, da bi se brez njihove vsestranske pomoči naši klici izgubili med vsakodnevnimi drugimi skrbmi in obveznosti.

Naj ne zveni preveč bahavo, če povemo, da že sedanje ugotovitve obetajo dobre rezultate. Ob tekmovanju se porajajo nove ideje, saj nas ob delu vodi misel, da ne smemo le zahtevati, ampak moramo tudi dajati. Upamo, da smo na poti, na kateri bomo brez zvenečih besed pa brez vsakršnih materialnih sredstev in le z zajetno mero dobre volje nas vseh v doglednem času vcepili otrokom osnove zobozdravstvene kulture.

Za danes bodi dovolj. Ob koncu šolskega leta pa bomo lahko posredovali že konkretnejše rezultate.

TATJANA LESKOVŠEK DENIŠLIČ